

STRATEGIC DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC HEALTH CARE SYSTEM OF UKRAINE

Hushchuk I.V., Anchyskin A.I., Voloshchuk O.V.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

C

трагедією безперервного вдосконалення національної системи охорони здоров'я України [1], розробленої Українською медичною експертною спільнотою, є розвиток системи охорони громадського здоров'я (СОГЗ), зміцнення здоров'я населення, попередження захворювань, зменшення тягаря хвороб, збільшення тривалості здорового життя, підвищення його якості та спроможності.

Безперечно, повнота та якість медичного обслуговування впливають на здоров'я людини, але не є єдиним базовим чинником, що обумовлює стан її здоров'я, адже найважливіша роль у його збереженні і формуванні належить детермінантам здоров'я [2].

Виклики, що стоять перед вітчизняною СОГЗ, є викликами національній безпеці країни. Найсуттєвішими з них є економічна криза, зубожіння населення; погіршення демографічних показників, міграційні процеси; старіння населення, високий рівень хронічних неінфекційних захворювань; епідемічне неблагополуччя (туберкульоз, кір, ВІЛ-інфекція, гепатити тощо); відсутність належного системного моніторингу за факторами ризику – біологічними, хімічними, фізичними та соціальними; дефіцит кадрів для СОГЗ; застарілі гігієнічні норми тощо [3, 4].

Здоров'я як стан цілкового фізичного, психічного та соціального благополуччя (ВООЗ) є продуктом соціальних, екологічних, економічних та інших умов (детермі-

¹ГУЩУК І.В.,

²АНЧИШКІН А.І.,

³ВОЛОЩУК О.В.

¹Науково-дослідний центр «Екологія людини та охорона громадського здоров'я»

Національного університету «Острозька академія», м. Острог, Україна

²Українська медична експертна спільнота (УМЕС), м. Дніпро, Україна

³ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

¹Гуцук І.В., ²Анчишкін А.І., ³Волощук О.В.

¹Науково-дослідний центр «Екологія людини та охорона громадського здоров'я»

Національного університету «Острозька академія», м. Острог, Україна

²Українська медична експертна спільнота (УМЕС), м. Дніпро, Україна

³ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ

Мета – обґрунтувати стратегічні напрями розвитку системи охорони громадського здоров'я України на основі її головних оперативних функцій.

Матеріали та методи. Використано дані наших попередніх досліджень та проведено ретроспективний аналіз наукових літературних даних з актуальних питань охорони громадського здоров'я.

Результати. На основі аналізу та узагальнення результатів власних досліджень, даних наукової літератури розроблено схему порівняльної характеристики підсистем націо-

нальної системи охорони здоров'я: медичного обслуговування та охорони громадського здоров'я. Визначено основні функції кожної підсистеми, які мають теоретичне та практичне значення для подальшої розробки концепції, стратегії та програми.

Підготовлено основні напрями Стратегії охорони громадського здоров'я України та напрацьовано стратегічні напрямки розвитку вітчизняної системи охорони громадського здоров'я України (СОГЗ) на основі визначених її головних функцій.

Указано, що ключовим етапом для ефективного розвитку вітчизняної СОГЗ є впровадження загальнонаціонального принципу «Охорона здоров'я в усіх політиках держави», який неможливо реалізувати без політичної прихильності вищих посадових осіб держави до проблем охорони громадського здоров'я. Подано власне визначення «Система громадського здоров'я» та «Охорона здоров'я в усіх політиках держави».

Ключові слова: охорона громадського здоров'я, система охорони громадського здоров'я, функції, напрямки стратегії розбудови системи.

нант здоров'я), в яких ми живемо. Тобто охорона громадського здоров'я починається з визнання необхідності дослідження детермінант здоров'я, що дасть можливість оцінити медико-екологічні ризики для життя і здоров'я населення та розробити необхідні управлінські рішення щодо мінімізації або усунення шкідливих факторів на індивідуальному та популяційному рівнях [4, 5].

Мета – обґрунтувати стратегічні напрями розбудови системи охорони громадського здоров'я України на основі її головних функцій.

Матеріал і методи. Використано дані наших попередніх досліджень та проведено ретроспективний аналіз наукових літературних даних з актуальних питань охорони громадського здоров'я. Для вирішення поставлених у роботі завдань було використано комплекс методів: системного підходу, епідеміологічний, медико-статистичний, порівняльний та концептуального моделювання.

Результати досліджень. Зважаючи на те, що у сучасному світі здоров'я населення визнане однією з найбільших цінностей, необхідним компонентом соціально-економічного розвитку та процвітання будь-якої держави і запорукою її національної безпеки, світова спільнота закликає спрямувати зусилля на вирішення проблем у сфері охорони громадського здоров'я [6, 7].

Охорона громадського здоров'я (Public Health) визначається як «наука і практика запобігання хворобам, подовження життя і зміцнення здоров'я через організовані зусилля, які реалізуються суспільством» (Acheson, 1988).

З урахуванням світового і вітчизняного досвіду найкращої практики охорони громадського здоров'я нами запропоновано таке визначення: «Система охорони громадського здоров'я – це

РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЦИНИ

система державних правил, процесів та процедур управління детермінантами здоров'я на індивідуальному та популяційному рівнях».

Це визначення кореспондується з ідеями проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (законопроект № 8464 від 08.06.2018), який легалізує ліквідацію Держсанепідслужби і, після певного доопрацювання, може лягти в основу майбутнього Закону про державний нагляд у сфері охорони громадського здоров'я країни та створення відповідного компетентного органу.

Адекватною відповіддю на виклики, що стоять перед вітчизняною СОГЗ, можна вважати певні теоретичні та практичні напрацювання, зокрема «Концепцію безперервного вдосконалення національної системи охорони здоров'я України» [1], «Європейський план дій» [7], «Концепцію розвитку системи громадського здоров'я» [8]. Проте проблемою залишається недооцінка державою важливості охорони громадського здоров'я, невідання їх проблемами національної безпеки країни, недотримання конституційної норми, де життя, здоров'я і безпека людини визнаються найвищою соціальною цінністю [4].

Доцільно, на нашу думку, зосередитися на цінностях в питанні охорони громадського здоров'я. Першими кроками на цьому шляху мають бути офіційне затвердження

«Концепції безперервного вдосконалення національної системи охорони здоров'я України», розробка «Стратегії охорони громадського здоров'я», розробка та прийняття «Закону про державний нагляд у сфері охорони громадського здоров'я».

Отже, перед нами, при розбудові вітчизняної системи охорони громадського здоров'я постає непросте завдання. Досить ознайомитися з основними оперативними функціями громадського здоров'я, визначеними Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) [7].

Аналіз даних по країнах ЄС свідчить, що існуючий потенціал та організація діяльності служб громадського здоров'я значно відрізняються у масштабах європейського регіону. Ці відмінності відображають різноманітність політичних пріоритетів і організаційних моделей надання медичних послуг, розподілу функцій і сфер відповідальності між різними адміністративними рівнями. Разом з тим, у масштабі регіону існує безліч подібних проблем, особливо щодо базових потреб в інформації, знаннях і навичках у сфері громадського здоров'я. Нерідко спостерігаються дефіцит ресурсів, недостатня кваліфікація співробітників, незадовільні інфраструктурні можливості, недостатній моральний стан кадрів, низька оплата праці тощо. Залишаються недостатньо розвиненими системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Функції

охорони громадського здоров'я мають розрізнений характер. Окремі компоненти кадрового забезпечення нерідко працюють ізольовано. Практичне використання розвиненого потенціалу наукових досліджень нерідко залишається неефективним. ВООЗ зазначає: за необхідності і у рамках процесу переоцінки і перегляду, а також у світлі нових фактичних даних і проблем запропоновано оперативні функції можуть бути переглянуті та модифіковані з урахуванням національних політик [7].

Зазначені проблеми є актуальними і для нашої держави. Слід зазначити, майже всі 10 функцій тою чи іншою мірою належали до компетенції Державної санітарно-епідеміологічної служби, яку нині ліквідовано, незважаючи на певну неправомірність та юридичні колізії цього рішення. Як наслідок – зруйнована система базових засад профілактичної медицини призвела до розбалансування усієї системи та не дає змоги адекватно реагувати на шкідливий вплив факторів середовища життєдіяльності людини, що призводить до погіршення санітарно-епідемічної ситуації на місцевому, регіональному та національному рівнях.

До ризиків у розбудові вітчизняної СОГЗ слід віднести також певні невідповідності між задекларованими принципами, проголошеними на рівні вищого керівництва держави та очільників МОЗ, і реальним станом речей, які

викликають певний когнітивний дисонанс в експертному та професійному середовищах.

Наше обґрунтування розбудови системи охорони громадського здоров'я у контексті доктрини «Україна-2030» [9] знайшло розвиток у пропозиції порівняння підсистем системи охорони здоров'я (табл.). Вона дозволяє зосередитися на відмінностях між підсистемою медичного обслуговування та підсистемою охорони громадського здоров'я, що за відсутності концепції, стратегії та програми реформи (трансформації) підсистеми медичного обслуговування та стратегії і програми розбудови підсистеми охорони громадського здоров'я має теоретичне і практичне значення для подальшої їх розробки.

Відповідно до запропонованої робочої схеми системи охорони здоров'я основні напрями вітчизняної Стратегії охорони громадського здо-

Таблиця

Порівняльна характеристика підсистем системи охорони здоров'я

Схема системи охорони здоров'я		
Підсистема (характеристики)	Медичне обслуговування	Охорона громадського здоров'я
Функція	Надання медичної допомоги та медичних послуг: виявлення, діагностика, лікування, реабілітація, елементи первинної профілактики, вторинна та третинна профілактика	Зміцнення здоров'я і попередження захворювань (первинна профілактика) через управління детермінантами здоров'я та впровадження принципу «Охорона здоров'я у всіх політиках»
Основна компетенція фахівців	Прийняття правильного клінічного рішення	Розробка доказових пропозицій щодо детермінант здоров'я
	Прийняття правильного управлінського рішення	
Мета	а) організаційна – забезпечення доступу, доступності та якості медичної допомоги і медичних послуг; б) медична практика – власне надання доступної і якісної медичної допомоги і медичних послуг	Зміцнення здоров'я і попередження захворювань через відповідальну поведінку влади, суспільства і людини у здоровому та безпечному середовищі життєдіяльності, дотримання принципу «Охорона здоров'я у всіх політиках держави»
Об'єкт впливу	Людина (детермінанти хвороби)	Суспільство (детермінанти здоров'я)
Індикатори мети	Задоволення потреб людей у доступній та якій медичній допомозі, медичних послугах та забезпечення лікарськими засобами	Впевненість населення у безпеці середовища життєдіяльності та санітарно-епідемічному благополуччі
Очікувані результати	Досягнення визначених індикаторів доступу, доступності і якості медичної допомоги і медичних послуг	Досягнення визначених індикаторів детермінант здоров'я

STRATEGIC DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC HEALTH CARE SYSTEM OF UKRAINE

¹Hushchuk I.V., ²Anchyshkin A.I., ³Voloshchuk O.V.

¹*Human Ecology and Public Health Research Center, National University of Ostroh Academy (UMEA), Ostroh, Ukraine*

²*Ukrainian Medical Expert Association (UMEA) Dnipro, Ukraine*

³*SI «O.M. Marzieiev Institute for Public Health, National Academy of Medical Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine*

Objective: We substantiated the strategic directions of the development of public health care system of Ukraine on the basis of its main routine functions.

Material and methods: We used the data of our previous studies and conducted a retrospective analysis of the scientific literature data on current issues of public health care.

Results: A scheme of the comparative characteristic of the subsystems of the national health system: medical care and public health protec-

tion was developed on the basis of the analysis and generalization of the results of our own research, scientific literature data. The main functions of each subsystem were determined, that are of theoretical and practical importance for the further development of conception, strategy and program for them. The main directions of the Public Health Strategy of Ukraine have been prepared and the strategic directions for the development of the domestic public health system of Ukraine (PHS) based on its certain main functions have been developed. The national principle «Health Protection in all Policies of the State» was indicated to be the key step for the effective development of domestic PHS. This principle cannot be implemented without political commitment of senior government officials to the problems of care of public health. The own definition of «Public Health System» and «Health Protection in All State Policies» is presented.

Keywords: care of public health, public health care system, functions, directions of system development strategy.

ров'я для досягнення її цілей такі:

□ **законодавчі:** забезпечення впровадження законодавчого принципу «Охорона здоров'я в усіх політиках держави» – за нашим визначенням, як загальнонаціонального принципу визнання пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, безпечно середовища її життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності, на засадах сталого (збалансованого) розвитку через аналіз і оцінку повноти функцій та повноважень органів державної влади, місцевого самоврядування та інших зацікавлених сторін; доказовості ефективності профілактичних і протиепідемічних заходів; кодифікації законодавства – норм, правил, вимог через фільтр доказовості і ефективності та подальша інтеграція їх у Кодекс здоров'я; пріоритет інвестицій у людський капітал і стимулювання регіональних зусиль у покращанні здоров'я населення;

□ **управлінські:** прийняття рішень на основі доказових фактів – доказова медицина, доказовий менеджмент, до-

казова політика; основні позиції і рекомендації за результатами моніторингу, оцінки і аналізу ситуації з охорони громадського здоров'я; міжгалузевий і мультидисциплінарний підходи; впровадження у практику досягнень поведінкових наук; діалог влади, громадськості і громадян; інтеграція національних і державних програм, планів тощо у сфері охорони громадського здоров'я в програми соціально-економічного розвитку; партнерство і діалог з зацікавленими сторонами, у тому числі з залученням ресурсів, зокрема, інтелектуальних і фінансових;

□ **інституційні:** створення та розбудова Служби охорони громадського здоров'я на центральному і регіональному рівнях відповідно до функцій охорони громадського здоров'я з наданням їй відповідних повноважень у сфері державного нагляду та організаційно-методичного супроводу діяльності Центру громадського здоров'я і новостворюваних регіональних філій для реалізації мети Стратегії.

□ **стандартизація** діяльності, інструментів, процедур, протоколів та заходів на

основі стандартів ISO, ВООЗ, ЄС;

□ **інформаційно-аналітичні:** моніторинг і оцінка показників здоров'я населення, детермінант здоров'я, ступеня безпеки середовища життєдіяльності та його пріоритизацію за наявними факторами ризику, зокрема поведінковими; підтримка інформаційно-аналітичної мережі, реєстрів і баз даних у сфері охорони громадського здоров'я – зокрема, оперативного реагування на надзвичайні події у сфері громадського здоров'я;

□ **кадрові:** програми підготовки фахівців для служби ОГЗ і безперервного професійного розвитку у медичних та немедичних ВНЗ; оволодіння компетенціями та практиками, насамперед системним, критичним і вірогідним мисленням; розробка інструментів з прийняття рішень в екстремальних умовах, зокрема за недостатності фактів і доказів;

□ **ресурсні:** пошук, апробація та впровадження інноваційних технологій, кращого досвіду і відповідної практики у сфері охорони громадського здоров'я; розрахунки і планування потреб ресурсів для

**СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОХРАНЫ
ОБЩЕСТВЕННОГО ЗДОРОВЬЯ УКРАИНЫ**

¹Гуцук И.В., ²Анчишкин А.И., ³Волощук Е.В.

¹Научно-исследовательский центр
«Экологии человека и охраны общественного
здоровья» Национального университета
«Острожская академия», г. Острог, Украина

²Украинское медицинское экспертное
сообщество (УМЭС), г. Днепро, Украина

³ГУ «Институт общественного здоровья
им. А.М. Марзеева НАМН Украины», г. Киев,
Украина

Цель – обосновать стратегические направ-
ления развития системы охраны обществен-
ного здоровья Украины на основе ее главных
оперативных функций.

Материал и методы. Использованы дан-
ные наших предыдущих исследований.
Проведен ретроспективный анализ научных
литературных данных по актуальным вопро-
сам охраны общественного здоровья.

Результаты. На основании анализа и обоб-
щения результатов собственных исследова-
ний, данных научной литературы разработана
схема сравнительной характеристики подси-
стем национальной системы здравоохране-
ния: медицинского обслуживания и охраны

общественного здоровья. Определены
основные функции каждой подсистемы,
имеющие теоретическое и практическое
значение для дальнейшей разработки для
них концепции, стратегии и программы.
Подготовлены основные направления
Стратегии общественного здравоохранения
Украины и наработаны стратегические
направления развития отечественной систе-
мы охраны общественного здоровья
Украины (СООЗ) на основе определенных ее
главных функций.

Показано, что ключевым этапом для эффек-
тивного развития отечественной СООЗ
является внедрение общенационального
принципа «Охрана здоровья во всех полити-
ках государства», который невозможно реа-
лизовать без политической приверженности
к проблемам охраны общественного здо-
ровья высших должностных лиц государства.
Дано собственное определение «Системы
общественного здравоохранения» и «Охраны
здоровья во всех политиках государства».

Ключевые слова: охрана общественного
здоровья, система охраны общественно-
го здоровья, функции, направления
стратегии развития системы.

роботи у надзвичайних ситуа-
ціях.

Важливо і доцільно виз-
начити індикатори охорони
громадського здоров'я, зо-
крема пропонуються для роз-
гляду такі:

□ готовність до надзвичай-
них ситуацій у сфері гро-
мадського здоров'я, насам-
перед епідемічного характе-
ру;

□ впевненість населення у
безпеці середовища життєді-
яльності;

□ довіра до державних,
громадських інституцій через
їх прихильність до питань
охорони здоров'я населення;

□ належний рівень моніто-
рингу детермінант здоров'я,
оцінки та пріоритетизації фак-
торів ризику;

□ доступність до доказової
інформації, рекомендацій та
пропозицій;

□ здорова та відповідальна
поведінка людей і груп насе-
лення тощо.

Висновок

На основі результатів про-
веденого дослідження виз-
начено стратегічні напрям-
и розбудови вітчизняної

системи охорони громадсь-
кого здоров'я України за її
головними функціями, що
підкріплено встановленням
відмінностей порівняльних
характеристик між медич-
ним обслуговуванням та
охороною громадського здо-
ров'я.

Вказано, що охорона гро-
мадського здоров'я почина-
ється з визнання необхідно-
сті дослідження детермінант
здоров'я, що дасть можли-
вість оцінити медико-еколо-
гічні ризики для життя і здо-
ров'я населення, розробити
необхідні управлінські рішен-
ня щодо мінімізації або усун-
нення шкідливих факторів на
індивідуальному та популя-
ційному рівнях.

Доведено, що ключовим
етапом для ефективної роз-
будови вітчизняної СОГЗ є
впровадження загальнона-
ціонального принципу «Охо-
рона здоров'я в усіх політиках
держави», який неможливо
реалізувати без політичної
прихильності до проблем
охорони громадського здо-
ров'я найвищих посадових
осіб держави.

Дано власне визначення
дефініцій «Системи охорони
громадського здоров'я» та
«Охорони здоров'я в усіх
політиках держави».

Запропоновано для розгля-
ду та подальшого фахового
обговорення перелік індика-
торів у сфері охорони гро-
мадського здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Надутий К.О.,
Лехан В.М., Найда І.В.
Обґрунтування концепції без-
перервного вдосконалення
національної системи
охорони здоров'я України.
Український медичний часо-
пис. 2019.

Т. 2, № 1 URL :
[https://www.umj.com.ua/arti-
cle/138238/obgruntuvannya-
kontseptsiyi-bezperernogo-
vdoskonalennya-natsional-
noyi-sistemi-ohoroni-zdorov-
ya-ukrayini](https://www.umj.com.ua/article/138238/obgruntuvannya-kontseptsiyi-bezperernogo-vdoskonalennya-natsional-noyi-sistemi-ohoroni-zdorovya-ukrayini)

2. Доклад о состоянии
здравоохранения в Европе
2018. Больше, чем просто
цифры: фактические данные
для всех. Копенгаген :
Европейское региональное
бюро ВОЗ, 2018. URL :

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/38048/1/HEALTH_REPORT_HIGH-LIGHTS_2018_RU.PDF

3. Про Рекомедації парламентських слухань «Про реформу охорони здоров'я в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 21.04.2016 №1338-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1338-19>

4. Hushchuk I., Tymeichuk I., Hushchuk V. Reform of the public healthcare system in Ukraine: problems and perspectives. *Association agreement: from partnership to cooperation (collective monograph)*. Hamilton, Ontario, 2018. P. 206-210.

5. Braveman P., Gottlieb L. The Social Determinants of Health: It's Time to Consider the Causes of the Causes. *Public Health Reports*. 2014. Vol. 129 (1_Suppl. 2). P. 19-31. doi: 10.1177/003335491412915206

6. Стратегическое руководство в интересах здоровья в XXI веке: исследование, проведенное для Европейского регионального бюро ВОЗ. Европейский региональный комитет. Копенгаген, 2011. 118 с. URL : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/14997/1/RC61_rInfDoc06.pdf

7. Европейский план действий по укреплению потенциала и услуг общественного здравоохранения. Европейский региональный комитет EUR/RC62/12 Rev.1 Шестьдесят вторая сессия +EUR/RC62/Conf.Doc./6 Rev.2 URL : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/17177/3/RC62wd12rev1-Rus-updated.pdf

8. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я: Розпорядження КМУ від 30.11.2016 №1002-р. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249618799>

9. Гуцук І.В. Розбудова системи захисту громадського здоров'я в контексті Доктрини «Україна-2030»: *Консолідація мислення – консолідація дій*. К., 2018. С. 40-43. URL : <https://eprints.oa.edu.ua/7106/1/Hushchuk%20%28Guschk%29.pdf>

REFERENCES

1. Nadutyi K.O., Lekhan V.M. and Naida I.V. Obgruntuvannia kontseptsii bezperervnoho vdoskonalennia natsionalnoi systemy okhorony zdorovia Ukrainy [Substantiation of the Conception of the Continuous Improvement of the National Health Care System of Ukraine]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys*. 2019 ; 2 (1). URL : <https://www.umj.com.ua/article/138238/obgruntuvannya-kontseptsiyi-bezperervnogo-vdoskonalennya-natsionalnoyi-sistemi-okhoroni-zdorovya-ukrayini> (in Ukrainian).

2. European Health Report 2018. More than numbers – evidence for all. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe ; 2018 : 164 p. URL : <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/european-health-report-2018.-more-than-numbers-evidence-for-all-2018>

3. Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan «Pro reformu okhorony zdorovia v Ukraini»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 21.04.2016 № 1338-VIII [On the Recommendations of the Parliamentary Hearing «On Health Care Reform in Ukraine»: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine, April 21, 2016. No 338-VIII]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1338-19> (in Ukrainian).

4. Hushchuk I., Tymeichuk I. and Hushchuk V. Reform of the Public Health Care System in Ukraine: Problems and Perspectives. *Association Agreement: from Partnership*

to Cooperation (collective monograph). Hamilton, Ontario; 2018 : 206-210.

5. Braveman P. and Gottlieb L. The Social Determinants of Health: It's Time to Consider the Causes of the Causes. *Public Health Reports*. 2014 ; 129 (1_Suppl. 2) : 19-31. doi: 10.1177/003335491412915206.

6. Governance for Health in the 21-st Century: a Study Conducted for the WHO Regional Office for Europe (Baku, Azerbaijan, 12-15 September 2011). Copenhagen : WHO Regional Office for Europe ; 2011 : 108 c. URL : https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/148951/RC61_InfDoc6.pdf

7. European Action Plan for Strengthening Public Health Capacities and Services. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe ; 2012. 42 p. URL : https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/171770/RC62wd12rev1-Eng.pdf

8. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku systemy hromadskoho zdorovia : Rozporiadzhennia KМУ vid 30.11.2016 №1002-r. [On the Approval of the Conception of the Development of Public Health System: Order of the Cabinet of Ministers, 30.11.2016 № 1002-r]. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249618799> (in Ukrainian).

9. Hushchuk I.V. Rozbudova systemy zakhystu hromadskoho zdorovia v konteksti Doktryny «Ukraina-2030» [Development of the Public Health Protection System in the Context of the Ukraine-2030 Doctrine]. In : *Ukraina-2030: Konsolidatsiia myslennia – konsolidatsiia dii* [Ukraine 2030: Consolidation of Thinking – Consolidation of Actions]. Kyiv ; 2018 : 40-43. URL : <https://eprints.oa.edu.ua/7106/1/Hushchuk%20%28Guschk%29.pdf> (in Ukrainian).

Надійшло до редакції 18.04.2020